אנגעפירט פון ס׳ר רעדער פארבאנד פון ...

טרוימער און קעמפער

קארל ליבקנעכט

דעם 15טן יאנוואר וועט ווערן 12 יאר זינט ס׳איז אריינגעריסן געוואָרן פון צווישן די לעבעדיקע איינער פון די בעסטע און איבערגעבליבענסטע ארבעטער קעמפער, קארל ליבקנעכט. ניט געשטארבן איז ער מיט זיין נאטירלאכן טויט. ער איז קוים דאן אלט געווען 48 יאר, אין זיינע בליענדסטע יאָרן, ווען ער איז דערמארדעט געוואָרן פון די שונאים פון די ארבעטער, פון דייטשע אָפיצערן.

שוין אין זיינע יונגע יאָרן האט ער אין זיך איינגעזאפט די שנאה צו דער היינטיקער וועלט, דער וועלט פון אומרעכט און אונטערדריקונג. זיינע עלטערן זיינען אויך געווען רעוואָלוציאָנערן, איבערגעגעבענע סאָציאליסטן, וועלכע האבן צוזאמען מיט די גרויסע סאָציאליסטישע פירער קארל מארקס און פרידריך ענגעלס אָרגאניזירט די דייטשע ארבעטער קעגן די באדריקער פון דער ארבעטער מעגשהייט. די עלטערן האבן געוואָלט, אז ווען זייער זון וועט אויפוואקסן און וועט ווערן א גרויסער, זאָל ער ניט אָפּגעבן זיין צייט פאר פוסטע זאכן, נאָר ער זאָל גיין אין זייער וועג.

ווען קארל ליבקנעכט איז קוים אלט געווען 5 חדשים האט מען זיין פאטער ארעסטירט און פאר׳משפט אויף 2 יאָר תפיסה. זיין מוטער האט דאן געלעבט אין גרויס דחקות. ס׳האט איר אפילו אביסל מיקל פאר איר קינד. נאָכ׳ן באפרייען דעם פאטער פון תפיסה האט די פאָליציי אים ווידער פארפאלגט און דער פאטער האט געמוזט זיך צעשיידן מיט דער פאמיליע און אין געהיים וואוינען אין א דאָרף אויף א פרעמדן נאָמען, כדי די פאָליציי זאָל אים ניט כאפן. די פאמיליע האט דורכגעמאכט זייער א שווערע צייט. אבער קארל האט ניט געקוקט אויף דעם אלעמען אליין גע־שאפן געלט און זיך געלערנט. און געענדיקט א גימנאזיע (היי־סקול). ווען ער איז אלט געווען 28 יאָר האט ער שוין געענדיקט דעם אוניווערסיטעט און איז געוואָרן אן אדוואָקאט. קארל ליבקנעכט גיט זיך אבער ניט אפ מיט זיין אדוואָקאטערי. ער נוצט אויס זיין וויסן כדי צו לערנען די ארבעטער וואס זיי זאָלן טאָן, כדי איבעראנדערשן זייער שלעכטן לעבן און נעמען אר־גאניזירן די דייטשע ארבעטער יוגנט. אין 1907 רופט ער צוזאמען א קאָנ־פערענץ פון יוגנטלאכע ארבעטער פון א גאנצער רייע לענדער און גרינ־דעט דאן דעם ערשטן יוגנט אינטערנאציאָנאל, ד. ה. א קאָמיטעט, וועלכער זאָל אָנפירן מיט׳ן לעבן און קאמף פון די יוגנטלאכע ארבעטער אויף דער גאנצער וועלט. אין 1908 יאָר גיט ער ארויס א בוך וועגן מלחמות. וואו ער באווייזט, אז מלחמות זיינען נאָר אין די אינטערעסן פון די רייכע, און אז די אָריטע דארפן זיין קעגן מלחמות און במילא וועגן עס ברעכט אויס א מלחמה דארפן די ארבעטער ניט גיין זיך שלאָגן.

ווען ס׳איז אנגעקומען דאָס יאָר 1914, און ס׳איז אויסגעבראָכן די מלחמה האבן די רייכע דייטשן אָנגעהויבן איינרעדן די ארבעטער זיי זאָלן ווערן סאָלדאטן, גיין אין דער מלחמה און שיסן זייערע ברידער־ארבעטער, פראנצויזישע, ענגלישע, רוסישע און אנדערע סאלדאטן. קארל ליבקנעכט איז ארויסגעטראָטן קעגן דער מלחמה. האָט אויף פארזאמלונגען און מיטינ־גען גערעדט צו די ארבעטער און אָרימע דייטשן זיי זאָלן אין דער מלחמה ניט גיין, אז ארבעטער פון איין פאָלק טארן ניט שיסן אין ארבעטער פון א צווייטן פאָלק. ער האָט אָרגאניזירט גרויסע דעמאָנסטראציעס פון צענד־ליקער טויזנטער ארבעטער קעגן דער מלחמה. די פאָליציי האָט דערפאר קארל ליבקנעכטן ארעסטירט און אים איינגעזעצט אין תפיסה. פון תפיסה האָט קארל ליבקנעכט ארויסגעשיקט ברייוו צו זיי דייטשע ארבעטער ווי זיי זאָלן ווייטער ארגאניזירן דעם קאמף קעגן דער מלחמה.

אין 1918 איז אין דייטשלאנד אויסגעבראָכן די רעוואָלוציע. די אר־בעטער האָבן באקומען א גרויסע דעה אין לעבן פון דער דייטשער מלוכה און האָבן אים באפרייט פון תפיסה. ווען ער איז ארויס פון טורמע האָבן אים טויזנטער ארבעטער אָפּגעוואַרט און מיט גרויס ליבשאפט געטראָגן אויף די הענט.

די רייכע האָבן פארשטייט זיך קארל ליבקנעכט זייער פיינט געהאטן. זיי האָבן אָנגעשטעלט דייטשע אָפיצערן וועלכע האָבן אים דעם 15טן יאנ׳ וואר 1919 מערדערלאך דערהרג׳עט.

די ארבעטער פון דער גאנצער וועלט דערמאָנען זיין נאָמען מיט גרויס ליבשאפט.

פון וואָך צו וואָך

אין 145 מינוטן פון א בוים — א צייטונג

איר ווייסט דאָך משמעות, קינדער, אז פאפיר ווערט געמאכט פון אלטע שמאַ־טעס, פון ביינער און פון בוימער. איז א געוואלשאפט אין עסטרייך איינגעפאלן דער נעראנק אויסצוגעפינען, וויפל צייט עס דאַרף דויערן מען זאָל א בוים פארוואנד־לען אין א צייטונג. אין א געוויסן טאָג האָט מען 7.35 אינדערפרי אָפּגעזעגן א בוים, אָפּגעשיילט אים פון קאָרע, צעשניטן אויף דינע ברעטער, פארוואנדלט די ברעטער אין פאפיר קאשע (א קוואטשיקע מאסע פון וועלכער מען ציט בלעטער פאפיר). 9.34 אינדערפרי האָבן זיך שוין די בלע־טער געטריקנט און איינעמע בלעטער האָט מען שוין געלאָזן אין פרעס מאשין. פונקט 10 אינדערפרי איז שוין געלעגן אויפ׳ן טיש א פארטיקע צייטונג . . . אין 145 מי־נוטן פון א בוים — א צייטונג.

א אידישע טעקסטיל פאבריק

א ריזיקע אידישע טעקסטיל פאבריק, וועלכע וועט באשעפטיקן 4 טויזנט אידי־שע ארבעטער איז דערפענט געוואָרן אין וויטעבסק. די פאבריק איז געבויט לויט דער לעצטער טעכניק, מיט היימען פאר ארבעטער, קינדערגאָרטן, שול, קלובן, לייענ־זאל, האספיטאל און מיט אנדערע מאַ־דערנע איינריכטונגען.

מאָרים ראָזנפעלד

ווען אונזער ארבעטער דיכטער מאָרים ראָזנפעלד וואָלט געלעבט וואָלטן מיר דעם 28טן געפייערט זיין 68טן געבורטסטאג.

פאָלקסקיך אין טאָראָנטאָ

דער אידישער פאָלקס פאראיין אין טאָ־ראָנטאָ פארריכט א קאָנפערענץ פון אידי־שע ארגאניזאציעס צו באטראכטן די פראָ־גע פון עפענען אן אומזיסטע פאָלקסקיך פאר ארבעטסלאָזע אידישע משפחות. די נויט איז אזוי גרויס, אז קינדער בעטלען פשוט אין די גאסן.

—(::)—

וויצן

דאָקטאר (צום קינד): — עס בעסער רינדן פליישל, ווייל שעפסן פליישל איז שווערער.

קינד (פארוואונדערט): — א בהמה איז דאָך שווערער . . .

צוגעשיקט פון מיכלע פרייזיס.

בריוו־קאסטן

סאָניע גובערמאן, ווינניפעג.

זיי אזוי גוט און שרייב אונז ווי אלט דו ביזט און וואו דו לערנסט. דו שרייבסט א שיינעם אידיש. דיין מעשה׳לע וועט אבער ניט ווערן גדרוקט ווערן, ס׳וויינען פאר־ראן א סך אזעלכע אין די לייען ביכלאך פאר קינדער. אז דו וועסט אנשרייבן עפעס אנדערש שיק צו.

—(::)—

א מעשה מיט א אינדיק

מיין מעשה׳לע איז אן אמת׳ע נעשיכ־טע פון אונזער פארס. עס איז געווען צור־ריק מיט צוויי יאָר. מיר האָבן נעהאט א מא־מע אינדיטשקע. זי האָט געהאט א סך יוגנע אינדיקלאך, מיט שיינע, זייד־דענע פעדערלאך. אלע גאנצפרי פלעג איך זייער ליב האָבן זיי צו גיבן עסן אין הויף. און ווען איך פלעג זעהן, אז דער טאטע־אינ־דיק פלעגט זיי אוועקטרייבן מיט דער מאַ־מע, פלעג איך שטיין און טראכטן: ווי שלעכט דו ביזט! איך פלעג אריינגיין צו מיין מאמע און איר עס דערציילן מיט פארדראס. איך פלעג רחמנות האָבן אויף די שיינע, קליינע אינדיקלאך.

איינמאָל, ווען איך בין אהיים געקומען פון סקול לויף איך זעהן וואָס מיינע אינ־דיקלאך מאכן. איך טו א קוק, דער טאטע־אינדיק גייט ארום מיט דיר קליינע ׳בייבים׳ און שרייט ״אדער, אדער!״ וואונדער איך זיך: ״פעפס ביזטו מיר געווארן א צו גר־טער טאטע״. דערווייל באמערק איך, אז די מאמע איז ניטא. איך לויף דורכן הויף און פוצלונג דערזע איך, אז א היה האָט צעריסן זייער מאמען און דער טאטע אינדיק איז געווארן א געטרייער, האָט צע־שפרייט די שיינע פליגלען און האָט אהונ־טערגענומען אלע אינדיקלאך ווי א גע־טרייע מאמע.

רחל סלאוויז, 9 יאָר.

—(::)—

קינדער שאפונגען

דאָס זייגערל

חנה גילפיקס

צו מיין געבורטסטאג האָט מיין מאמע מיר צוגעזאגט צו קויפן א זייגערל. עס איז אוועקגעגאנגען א מאנאט, צוויי מאָ־נאטן און איך האָב נאָך אלץ ניט געקראָגן דאָס זייגערל.

איינמאָל, ווען מיין מאמע איז געגאנגען צו איטאנס קראָם, האָט זי געזאגט, אז עס זיינען ניט געווען קיין נוטע זייגערלאך. איך האָב זייער געוויינט, ביז מיין מאמע האָט מיר געזאגט, צ׳ וועט מיר לייען איר זייגערל. איך האָב גענומען דאָס זייגערל און געגאנגען וויינען עס די קינדער. איך האָב זיך געשפילט מיט די קינדער א לאנ־גע צייט. פוצלונג האָב איך דערפילט, אז עס איז מיל גרינג געווארן אויף דער האנט. איך האָב זיך א כאפּ געטאָן און דערזעען, דאָס זייגערל איז ניטאָ. איך לויף אריין א צעשראָקענע און זע ווי מיין ברודער זיצט און לאכט:

״איך ווייס וואָס דו ביזט דערשראָקן,״ — זאגט ער צו מיר. — ״דו האָסט פאר־לארן דאָס זייגערל, נאדיר עס אפ. איך האָב עס געפונען״.

דעם ערשטן טאָג סוכות האָט מיר טאקע מיין מאמע געקויפט א זייגערל.

פרץ־שול, קלאס ג.

—(::)—

רעטענישן

36. ער גייט ארויף — און נעמט ארויס — ער גייט אראָפּ — און שאקלט אויס.
37. א לעבעדיקער שלאנט א טויטן. דער טויטער ברייט און ס׳הערט זיך ווייט.
38. ווייסער טויער און געלער טויער: וויל מען צו קומען צום געלן מוז מען צעברעכן דעם ווייסן.
39. א לייל אך געשפרייט, ארבעס גע־זייט, א טעלערל אינמיטן.
40. אויף דער ערד גיי איך ניט, אויפ׳ן הימל קוק איך ניט, די שטערן צייל איך ניט.
41. וואָס לענגער עס שטייט אלץ קורצער ווערט עס.

דער לעצטער רעטעניש (41) איז צוגע־שיקט געוואָרן פון מיכלע פרייזיס.

די ענטפערס אויף די רעטענישן פון פרייטאג, דעצ. 12טן, זיינען: — נו. 26 — א בוים, פרוכט בלעטער; נו. 27 — א פידעלע; נו. 28 — א זיפּ; נו. 29 — א זיפּ; נו. 30 — א קאס.

ריכטיקע פיר ענטפערס האבן צוגע־שיקט עני ראבינאוויטש (איטאנא) און רחל סלאבין.

—(::)—

שאראדע נומער 10

ווער בין איך?

מיין מאן האָט דורך מיך
זיין גאנצע קראפט פארלארן.
אין די הענט פון זיינע שונאים
די אורגן אנגעוואָרן.

דער ענטפער אויף דער שאראדע פון פרייטאג דעם 12טן דעצ., איז — חנוכה.

די אָוונט קורסן ביי דער י. ל. פרץ שול

פון פ. זאלף

נאָך א צוויי מאָנאטן ארבעט, ווען די אָוונט קורסן ביי דער י. ל. פרץ שול זיי־נען שוין אוועק אויף א ברייטערן שליאָף, ווען ס׳זעען זיך שוין ארויס בולט׳ע סיר־מנים פון פרוכטבארער ארבעט, איז א צייט אָפּצוגעבן א דין וחשבון פאר דער ברייטער עפנטלאכקייט, וועלכע אינטע־רעסירט זיך מיט אָט דער ניי געשאפע־נער בילדונגס אינסטיטוציע.

יענע אינסטיטוציעס, וואָס ציען זיי־ער יניקה פון דער נויטווענדיקייט פון לעבן, האבן שוין א טבע שנעל איבער־צוואוואקסן די באשיידענע צילן, וואָס זייערע איניציאטארן האבן זיך לכתחילה געשטעלט. די זעלבע פאסירונג חזר׳ט זיך איצט איבער פאר אונזערע אויגן מיט דער ניי געגרינדטער אינסטיטוציע — די אָוונט קורסן פאר דערוואקסענע ביי דער י. ל. פרץ־שול. קיינער פון אונז האָט ניט געגלויבט, אז ס׳וועט מעגלאך זיין צו שאפן אזא אינטערעס צו דער ארבעט, און אז ארום אונז וועט שטיין אן ארגאניזירטע מאסע, וואָס איז דורך־גענומען מיט איין ווילן, מיט דעם פאר־לאנג צו וועלן לערנען.

כ׳וועל זיך ניט שעמען אויסצוזאגן א סוד פון חדר, אז דער לערער־ראט פון דער פרץ־שול אליין האָט זיך לכתחילה דערשראָקן פאר דעם גרויסן שטראָם אפ־ליקאנטן. גלייך נאָך דעם ווי ס׳איז אנאָ־סירט געוואָרן אין דער היגער אידישער פרעסע, אז דער לערער־ראט עפנט אזעלך־כע קורסן האבן זיך ממש מחנות, יוגנט־לאכע און עלטערע, גענומען ציען צו דעם באקאנטן סאלטער־עבערדין ווינקל — צו דער י. ל. פרץ־שול. טאָג איין — טאָג אויס, אין די אָוונטן צווישן 8 און 10, ווען די שול קינדער פארלאָזן זייערע צימערן, זיינען די קאָרידאָרן געוואָרן ווי דער איבערפולט מיט גרויסע, וועלכע האָ־בן געוואָרט אין דער הייגער אידישער פרעסע, אז דער לערער־ראט עפנט אזעלך־כע קורסן האבן זיך ממש מחנות, יוגנט־לאכע און עלטערע, גענומען ציען צו דעם באקאנטן סאלטער־עבערדין ווינקל — צו דער י. ל. פרץ־שול. טאָג איין — טאָג אויס, אין די אָוונטן צווישן 8 און 10, ווען די שול קינדער פארלאָזן זייערע צימערן, זיינען די קאָרידאָרן געוואָרן ווי דער איבערפולט מיט גרויסע, וועלכע האָ־בן געוואָרט אין דער הייגער אידישער פרעסע, אז דער לערער־ראט עפנט אזעלך־כע קורסן האבן זיך ממש מחנות, יוגנט־לאכע און עלטערע, גענומען ציען צו דעם באקאנטן סאלטער־עבערדין ווינקל — צו דער י. ל. פרץ־שול. טאָג איין — טאָג אויס, אין די אָוונטן צווישן 8 און 10, ווען די שול קינדער פארלאָזן זייערע צי־מ